

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ НАУКИ

ВАПНЯРЧУК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Національної академії правових наук України, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0003-2764-3826

УДК 349.3

DOI 10.37772/2518-1718-2022-3(39)-8

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано чинне законодавство щодо соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Зазначено, що з урахуванням того, що в Україні на сьогодні триває війна з російською федерацією особливого значення набуває переосмислення специфіки соціального захисту особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, котрі є людьми, виконуючими особливу роботу, прямо чи опосередковано спрямовану на захист Вітчизни. Актуальність питання забезпечення соціального захисту констатована також у рішеннях Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» та «Про Стратегію воєнної безпеки України». Проаналізувавши чинне законодавство щодо соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України зроблено висновок, що не дивлячись на великий обсяг нормативно-правових актів у цій сфері, це не завжди свідчить про забезпечення цілісного та комплексного соціального захисту даної категорії осіб. Оскільки немає єдиного підходу, так як положення про окремі види соціальних гарантій, пільг, послуг, переваг, виплат для особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України формуються хаотично, за різними підходами до їх сутності і призначення, фінансування та порядку реалізації. І як наслідок, хоча соціальне забезпечення досліджуваної категорії осіб передбачено низкою нормативно-правових актів, багато питань залишається не вирішених особливо в умовах сьогодення. Тому бракує єдиного законодавчого акту, відповідно до якого було б визначено консолідовані та взаємоузгоджені стандарти та принципи побудов усієї структури соціального забезпечення у досліджуваній сфері.

Ключові слова: держава, соціальний захист, матеріальне забезпечення, соціальні гарантії, національне законодавство, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, державні службовці, військовослужбовці, працівники.

Постановка проблеми. З урахуванням того, що в Україні на сьогодні триває війна з російською федерацією особливого значення набуває переосмислення специфіки соціального захисту особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, котрі є людьми, виконуючими особливу роботу, прямо чи опосередковано

спрямовану на захист Вітчизни. Актуальність питання забезпечення соціального захисту констатована також у рішеннях Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» [1], де одним із ключових результатів реалізації Концепції названо гаранту-

вання належного матеріального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; «Про Стратегію воєнної безпеки України» 25 березня 2021 р. [2], де наголошено на важливості забезпечення належного рівня соціального забезпечення військовослужбовців. Наприклад, у Стратегії воєнної безпеки України 2021 р. вказується на те, що пріоритети досягнення цілей відповідної державної політики пов'язані із: 1) «законодавчим унормуванням та забезпеченням необхідних умов для проходження військової служби і служби у військовому резерві, соціального захисту військовослужбовців, членів їх сімей, осіб, звільнених з військової служби»; 2) «забезпеченням необхідних правових, матеріальних та соціальних умов військової служби, запровадження дієвих і прозорих механізмів забезпечення житловими приміщеннями військовослужбовців ЗСУ та інших складових сил оборони, крім військовослужбовців строкової служби».

Отже, враховуючи сьогоденні реалії соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України потребує вдосконалення, зокрема проведення економіко-правових заходів, спрямованих на надання належного рівня грошового, медичного, житлового, речового, продовольчого та інших видів забезпечення їх життєдіяльності, враховуючи складність виконання покладених на них спеціальних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціального захисту досліджувалися такими вітчизняними вченими, як В. М. Андріїв, Н. Б. Болотіна, М. І. Іншин, М. І. Дерев'яно, М. М. Клемпарський, О. Л. Кучма, К. Ю. Мельник, О. В. Москаленко, П. Д. Пилипенко, О. І. Процевський, С. М. Синчук, І. М. Сирота, Б. І. Сташків, О. В. Тищенко, Г. І. Чанишева, Л. І. Шумна, В. І. Щербина, М. М. Шумило, О. М. Ярошенко та ін. Водночас соціальному захисту особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України приділяється недостатньо уваги.

Мета дослідження – проаналізувати чинне національне законодавство щодо соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, на підставі чого зробити відповідні висновки.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у вітчизняній системі права соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України врегульоване цілою низкою нормативно-правових актів різної сили. Характеризуючи в цілому наведену множину актів, слід зазначити, що йдеться не про систему законодавства із взаємоузгодженими зв'язками

між її елементами, єдиним понятійно-категоріальним апаратом, принципами, процедурами, стандартами. Оскільки, законодавство, що регулює соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України є надзвичайно роздрібненим, загроможденим великою кількістю різних нормативно-правових актів.

Основним законодавчим актом, регулюючим соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, є Конституція України, в якій визначено основоположні засади та державні гарантії щодо соціального захисту громадян. Так, відповідно до статей 46, 48, 49 Основного Закону «кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [3].

Далі положення про соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України деталізуються у Законах України: «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації», який відповідно до Конституції України визначає правові основи організації та діяльності Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», відповідно до якого здійснюється соціальний та правовий захист військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та членів їхніх сімей; «Про державну службу», Кодекс законів про працю України, якими забезпечується соціальний та правовий захист державних службовців та інших працівників Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», відповідно до якого здійснюється пенсійне забезпечення військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист», в якому передбачені права і соціальні гарантії, які поширюються на військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; а також в інших законодавчих актах («Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхуван-

ня», Основи законодавства України про охорону здоров'я). Указаними законодавчими актами визначаються загальні положення щодо соціального захисту особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, серед яких гарантії щодо робочого часу та часу відпочинку, заробітної плати, грошового, матеріального, продовольчого, житлового, медичного, санаторно-курортного забезпечення, надання пільг, допомог, пенсійного забезпечення.

Окремі питання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України врегульовано також на підзаконному рівні. Зокрема, це укази Президента України («Про Положення про проходження військової служби (навчання) військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції»); постанови Кабінету Міністрів України, якими деталізуються норми щодо обсягів, розмірів, форм, періодичності надання різних видів соціального забезпечення, соціальних гарантій особовому складу зазначеного органу; визначаються конкретні процедури реалізації відповідних прав особового складу у сфері соціального забезпечення, забезпечується унормування додаткових організаційно-правових питань зазначеної сфери, питання ресурсного забезпечення тощо («Деякі питання грошового забезпечення окремих категорій військовослужбовців»; «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»; «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян»; «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей»; «Про затвердження Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно»; «Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей»; «Про затвердження Державної цільової програми з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реадaptaції постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони,

відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 року» та ін.); накази адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які є найбільш спеціальними нормами щодо правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України («Про затвердження Інструкції про грошове забезпечення та компенсаційні виплати військовослужбовцям Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»; «Про затвердження Порядку та умов виплати винагороди військовослужбовцям Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту»; «Про затвердження Інструкції про організацію забезпечення житловими приміщеннями особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і членів їх сімей»; «Про затвердження Положення про продовольче забезпечення у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України у мирний час»; «Про речове забезпечення військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України в мирний час та особливий період»; «Про затвердження Інструкції про порядок медичного забезпечення в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України»; «Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення санаторно-курортним лікуванням у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України» та ін.).

Загалом, досліджуючи такий обсяг нормативно-правових актів, слід відзначити, що законодавство у сфері надання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України постійно розвивається та удосконалюється. Хоча велика їх кількість не завжди свідчить про забезпечення цілісного й комплексного соціального захисту даної категорії осіб. Аналізуючи наведені нормативно-правові акти ми доходимо висновку, про несистемність і розпоршеність норм, які визначають конкретні види соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації (нормативно-правові акти різної юридичної сили врегульовують один вид соціального забезпечення частково, визначаючи окремі характеристики його змісту, розмірів тощо). І в підсумку, для формування чіткого розуміння змісту, обсягу, розміру, порядку реалізації конкретного виду соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації необхідним є здій-

снення постійного системного аналізу одночасно декількох нормативно-правових актів (законів, указів, постанов, наказів).

І як висновок, немає єдиного підходу до правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (положення про окремі види соціальних гарантій, пільг, послуг, переваг, виплат для особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України формуються хаотично, за різними підходами до їх сутності і призначення, фінансування та порядку реалізації), бракує єдиного законодавчого акту, відповідно до якого було б визначено консолідовані та взаємоузгоджені стандарти і принципи побудов усєї структури соціального забезпечення у досліджуваній сфері. І як наслідок, хоча соціальне забезпечення досліджуваної категорії працівників передбачено низкою законодавчих актів, багато питань залишається не вирішених особливо в умовах сьогодення.

З цього приводу наведемо емпіричне дослідження проведене С. В. Сахно й О. О. Беліменко, якими було здійснено соціологічне опитування військовослужбовців щодо задоволення потреб з соціального забезпечення. Так, на питання: 1) «Чи отримували Ви послуги з психологічної реабілітації?» дали позитивні відповіді 10 % (офіцери контрактної служби), пояснюючи, що проходили психологічну реабілітацію під час санаторно-курортного лікування; 2) «Чи є в вас потреба в психологічній реабілітації?» показало позитивний результат у 33 % (7 осіб), 23 % (5 осіб) висловили бажання щодо психологічного розвантаження та відпочинку. На думку науковців, це пояснюється тим, що військовослужбовці мають велике психологічне навантаження під час виконання службових обов'язків та несення служби; 3) «Чи користувалися Ви пільгою щодо забезпечення житлом?» позитивну відповідь отримано від 1 військовослужбовця – 4,7 %, що отримав квартиру від держави; 4) «Чи є у Вас потреба у забезпеченні житлом?» «Так» відповіли 33 % (7 осіб); 5) «Чи маєте будь-які проблеми з житлом?» 33 % опитуваних відповіли, що не мають власного житла, проживають у родичів, на зйомних квартирах; 6) «Чи стоїте у квартирній черзі?» 33 % опитуваних відповіли, що стоять у черзі на отримання житла; 7) Чи отримали Ви земельну ділянку, а якщо ні, чи є у Вас потреба в її отриманні?» 52 % респондентів відповіли позитивно; 8) «Чи отримуєте у повному обсязі грошове забезпечення?» 95 % відповіли «так», але бажали б щоб розмір грошового забезпечення був більший; 9) «Чи маєте достатнє продовольче, речове забезпечення?» 33 % відповіли позитивно, але пояснили, що все ж не достатньо. На думку дослідників цієї проблематики, дане дослідження показало, що нагальними потре-

бами військовослужбовців є забезпечення житлом, грошове забезпечення, та речове, отримання земельних ділянок, психологічна реабілітація, розвантаження та відпочинок, що ще раз доводить існування проблем у реалізації Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», зокрема у сфері реалізації соціального забезпечення в частині проведення житлової та житлово-комунальної політики (соціальних програм) для військовослужбовців. Держава виконує зобов'язання щодо соціального забезпечення військовослужбовців у пунктах медичного, грошового, земельного, правового, освітнього та культурного аспектів, але не в повній мірі [4, с. 65].

І тому рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про Стратегію воєнної безпеки України», де наголошено на важливості забезпечення належного рівня соціального забезпечення є кроком у вірному напрямку, оскільки враховуючи сьогоденні реалії соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України потребує вдосконалення. Так, одним із ключових результатів реалізації Концепції реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України названо гарантування належного матеріального забезпечення особового складу Служби. На переконання Голови Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України Ю. Ф. Щиголя, «всі заходи в межах реалізації стратегії дадуть змогу підвищити інституційну спроможність, а також оптимізувати організаційну структуру Держспецзв'язку» [5].

На реформуванні сфери соціального забезпечення звертається увага й у наукових джерелах. Так, на думку вчених права соціального забезпечення, однією з проблем правового регулювання соціального захисту в цілому сьогодні є «незавершеність соціальної реформи. Також у системі соціального забезпечення є велика низка проблем наступного характеру: низька адресність соціальних пільг; невідповідність між розмірами пільг та реальними можливостями їх забезпечити; залишкове фінансування медичного забезпечення, що не дозволяє підтримувати систем медичного захисту на належному рівні» [6, с. 207].

Висновки. Проаналізувавши чинне національне законодавство щодо соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України ми зробили висновок, що не дивлячись на великий обсяг нормативно-правових актів у цій сфері, це не завжди свідчить про забезпечення цілісного та комплексного соціального захисту даної категорії осіб. Оскільки

немає єдиного підходу до правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (положення про окремі види соціальних гарантій, пільг, послуг, переваг, виплат для особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України формуються хаотично, за різними підходами до їх сутності і призначення, фінансування та порядку реалізації). І як наслідок,

хоча соціальне забезпечення досліджуваної категорії працівників передбачено низкою нормативно-правових актів, багато питань залишається не вирішених особливо в умовах сьогодення. На наш погляд, бракує єдиного нормативно-правового акту, відповідно до якого було би визначено консолідовані та взаємоузгоджені стандарти та принципи побудов усієї структури соціального забезпечення у досліджуваній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»: Указ Президента України від 22.10.2021 р. №544/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5442021-40437>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 27. Ст. 1321.
3. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Голос України*. 1996. №128.
4. Сахно С. В., Беліменко О. О. Проблеми соціального забезпечення військовослужбовців в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування*. 2020. Вип. 5. С. 64-68.
5. Держспецзв'язку буде повністю реформована до 2025 року. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/derzhspetszv-yazku-bude-povnistyu-reformovana-do-2025-roku>
6. Смирнова І. І., Лихошва О. Ю., Рак Н. В., Горієва Л. А. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3 (61). С. 205-212.

REFERENCES

1. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated October 22, 2021 «On the Concept of Reforming the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine» (2021, October 22). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/5442021-40437> [in Ukrainian].
2. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated March 25, 2021 «On the Military Security Strategy of Ukraine» (2021, March 25). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> [in Ukrainian].
3. Constitution of Ukraine (1996, June 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> [in Ukrainian].
4. Sakhno, S. V. & Belimenko, O. O. (2020). Problems of social security of servicemen in Ukraine. *Reporter of the Priazovskiy State Technical University. Section: Socially-humanitarian sciences and public administration*, 5, 64–68 [in Ukrainian].
5. State Special Communications will be completely reformed by 2025. Retrieved from <https://cip.gov.ua/ua/news/derzhspetszv-yazku-bude-povnistyu-reformovana-do-2025-roku> [in Ukrainian].
6. Smirnova, I. I., Lykoshva, O. Yu., Rak, N. V., & Gorieva, L. A. (2020). Social protection of the population at the current stage: state and problems in Ukraine. *Economic Herald of Donbass*, 3(61), 205–212 [in Ukrainian].

VAPNYARCHUK NATALIYA

PhD in Law, Senior Researcher, Leading Researcher of the NALS of Ukraine,
Senior Researcher of the Scientific and Research Institute of providing legal framework for the innovative development of NALS of Ukraine

REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF SOCIAL PROTECTION OF PERSONNEL OF THE STATE SERVICE OF SPECIAL COMMUNICATION AND INFORMATION PROTECTION OF UKRAINE

Problem setting. The article analyzes the current legislation on social security for the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine. It is noted that, taking into account the fact that the war with the Russian Federation is currently ongoing in Ukraine, the rethinking of the specifics of social protection for the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, who are people performing special work directly or indirectly aimed at National defense. The relevance of the issue of ensuring social protection is also stated in the decisions of the National Security and Defense Council of Ukraine “On the Concept of Reforming the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine” and “On the Military Security Strategy of Ukraine”.

Analysis of recent researches and publications. Issues of social protection were studied by such domestic scientists as V. M. Andriyev, N. B. Bolotina, M. I. Inshin, M. I. Derevyanko, M. M. Klemparskyi, O. L. Kuchma, K. Yu., L. I. Shumna, V. I. Shcherbyna, M. M. Shumylo, O. M. Yaroshenko, and others. At the same time, insufficient attention is paid to the social protection of the personnel of the State Service of Special Communication and Information Protection of Ukraine.

Target of research is to analyze the current legislation on social security for the personnel of the State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine.

Article’s main body. Today, in the domestic legal system, the social security of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine is regulated by a number of normative legal acts of various powers. Characterizing in general the given multiplicity of acts, it should be noted that we are not talking about a system of legislation with mutually agreed connections between its elements, a single conceptual and categorical apparatus, principles, procedures, standards. The legislation regulating the social security of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine is extremely fragmented, cluttered with a large number of different regulatory and legal acts.

Conclusions and prospects for the development. Having analyzed the current legislation on the social security of the personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine, it was concluded that, despite the large volume of normative legal acts in this area, this does not always indicate the provision of integral and comprehensive social protection of this category of persons. Since there is no single approach, as the provisions on certain types of social guarantees, benefits, services, advantages, and payments for the personnel of the State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine are formed chaotically, according to different approaches to their essence and purpose, financing and implementation procedure. And as a result, although the social security of the studied category of persons is provided for by a number of normative legal acts, many issues remain unresolved, especially in today’s conditions. Therefore, there is a lack of a single legislative act, according to which consolidated and mutually agreed standards and principles of construction of the entire social security structure in the researched area would be determined.

Key words: state, social protection, material support, social guarantees, national legislation, State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, civil servants, military personnel, employees.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Вапнярчук Н. М. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту особового складу Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України. *Право та інновації*. 2022. № 3 (39). С. 57–62.